

(RÉSZLET)

Megváltásnak érezte Jonathan Baker, harmincéves antropológus, a sámánkultúra fiatal kora dacára elismert kutatója, tanársegéd, amikor megszólaltak az utastérben a hangszórók, egy középnyomású, lány női hang lassan, kíméletesen artikulálva angolul, németül, végül magyarul felszólította az utasokat a biztonsági övek bekapcsolására, és elmondta, nemsokára megérkeznek Budapestre, a gép hamarosan ereszkedni kezd a Ferihegyi Repülőtérre. Sokat kivett belőle az út, többet, mint amire számított. Noha nem szerette, s ha tehetné, más módját választotta az utazásnak, a terepmunkái miatt elég sűrűn kényszerült repülőgépre szállni, de sosem tudott hozzászokni, megmaradt és minden alkalommal végigkísérte az enyhe nyomás a gyorsorszájában. Voltak ennél hosszabb és rövidebb, simább és zűrösebb útjai, de sem a celebesszi Makassarig tartó, több mint húsz órányi repülés, sem Alaszkában, a Hood tóról felszálló, a távoli Nunivak szigetre vivő, az út felénél hóviharba kerülő nyolc-személyes hidroplán vagy a braziliai Manaus és az északkeletre, a Rio Negro partján fekvő Moura között, a páratelt esőerdő fölött ingázó ösöreg, néha kihagyó motorú, kétüléses Cessna 152-es földet érése után nem érezte magát annyira kimerültnek, mint most. Részbe lehetett ebben a várakozásnak. Miután véglegesen az utazás mellett döntött, és elhatározta, a hátralévő időben igyekszik a lehető legtöbbet megtudni Magyarországról, szülei forradalmáról, lassan lecsendesült érzelmeinek anyja naplója keltette hullámverése. Amellett, hogy vissza tudott térni a munkájához, és okkal bízott benne, nyár végére befejezheti könyve kéziratát, fokozatosan szövődött benne kötődés ahhoz a soha nem látott helyhez, amelyben fogantatása okán a léte gyökeresedett. Az érdeklődéssel együtt nőtt a vágya, hogy a könyvek információi után megismerhesse a valóságban is, hogy lássa, érezze, hogy kövesse és elvarrja azt a szálát, amelyet anyja naplója szakított ki múltjának szövetéből, az utazás előtti néhány napja pedig már-már olyan türelmetlenségben és izgalomban telt, amelyet előtte gyermekként érzett utoljára a régen várt horgászatokra vagy a nyári utazásokra készülődvé, amelyek két-három hét alatt bejártak egy-egy kiszemelt vidéket a montanai meg a utahi hegyek között, Floridában, Louisianában és Texasban. Diane tudta, mi megy végbe benne, ugratta is miatta, közben az évődő szavak, az incselkedő mosolyok és nevetések mögött nem lehetett nem észrevenni a hangjában meg a tekintetében bujkáló aggodalmat, nometeg némi csalódottságot, amiért nélküle indul el. Amikor a gép nekilódult és elemelkedett a kifutópályáról, majd nem sokkal később elmaradt alatta Long Beach gyufáskatulyányi, földhöz lapuló házaival, akár egy prezentációra készített makett, aztán a felhők között látta az óceánt, amelyen mint egy megrendelésre készült egyedi, minimalista szőnyegen a víz színe egy haránt húzó enyhe ív mentén a partközeli türkizre emlékeztetőből rövid átmenettel tintakékre

változott, örült, hogy Diane ablak melletti ülésre vett neki jegyet. Az érzés talán másfél óra múlva változott meg, akkor tűntek fel a horizonton a viharfellegek. Közeledve egyre robusztusabbak lettek, a széleken hajló selymet idéző fényes fehéről az acél- és füstszürkén, a mogyoróbaránán át egészen a feketéig terjedő színskálán elhelyezkedő, egymásba gomolygó formák cseppkőbarlangok belsejében látható alakzatokat idéztek, egy gigantikus, térbeli Rorschach-teszt képzetét keltették. Nem sokkal később becsukta a könyvet, amit olvasott, Doctorow World's Fairjét, megfogadva a hangszóróban hallható, a közeli vihar tényét közlő szavak utáni kérést, bekapcsolta a biztonsági övét, elvette a fiatal, szőke stewardess-től a felkínált jégakkut, a tarkójára tette, hátradólt az ülésen, és fejével a támlához szorította. Hirtelen lett sötét odakint, a gép megmozdult, rázkódott, valamennyit zuhant is, az ablakon vastagon folyt le az víz, sűrűn felfénylő villámlások világították meg a felhőket. Az utastérben a fesztelenül duruzsoló alapzaj elcsendesült, sóhajokat, ijedt mormolást lehetett hallani, nem túl távol a háta mögött egy nő próbálta nyugtatgatni ijedten síró gyermekét, látta, hogy a mellette ülő idős ősz hajú, szürke halszálkás öltönyt viselő férfi mindkét kezével szorítja az ülés karfáját. Becsukta a szemét, de a villámlások fényét lezárt szemhéján át is érezte. Addig is gyorsította volna az idő múlását, onnantól, ha teheti, átugrotta volna az út egész hátralévő részét. Rágyújtott egy pipára, majd megpróbált aludni, de nem igazán sikerült, csak az utazásokkor sokszor előforduló, álom és ébrenlét határán pilinkélő, se itt, se ott állapotig jutott, el-elszunnyadt néhány percre, pillanatra, álomtöredékek kusza, illékony képei jelentek meg előtte, aztán feleszmélt, és ez így ment órákon át. Tompán tért magához, elnehezedett, sajgó lábbal. Enyhült a vihar, de a komor, esővel viselős felhők megmaradtak, akkor keveredtek ki közülük, amikor Frankfurthoz közeledve ereszkedni kezdett a gép. Besötétedett már, mire földet értek. Végeláthatatlannak tűnő egy óra húsz percet kellett várnia menetrend szerint a csatlakozó budapesti Malév-járat indulásáig. Járkált fel-alá a tranzitban, akár egy gondolatok nélküli robot, hogy életet vigyen elgémberedett tagjaiba, időnként átfutott rajta, leül, ám amint eszébe jutott, hamarosan még másfél órányi időt kell ülésbe kényszerítve eltöltenie, gyorsan letett róla. A várakozás végül majdnem két óra hosszat tartott, nem csoda, hogy az útlevél- és csomagellenőrzés után olyan tördődötten lépett be a budapesti repülőtér csarnokába néhány perccel éjjeli fél egy után, mintha a maga mögött hagyott alig tizenkét órában végiggyalogolt volna a hajdan az indiánok által megtett Könnyek Útján.

– Mi a rossebet akartok már megint? – szúrte fogai közt a szavakat félhangosan a taxi sofőrje, miközben jobbra húzta a kormányt, lassított, és megállt az elemlámpájával köröket leíró rendőr előtt, a bekapcsolt kék villogóval parkoló rendőrautó mögött.

Jonathan Baker a repülőtér kijáratánál szállt be a homokszínű autóba, amelyben légrfrissítő édeskés-puha vaníliaillata keveredett cigarettafüst állott-kesernyés szagával. A tőle tizenöt-húsz évvel idősebbnek tűnő, pocakos, farmert és pulóverre vett barnabézs aprókockás zakót viselő, kerekarcú, kopaszodó férfi eléjött, amikor kilépett az épületből, köszönt, nehézkesen, a betanult szavakat darabosan egymás mellé illetve kér-

dezte meg tőle angolul, hogy hova viheti, s mikor megmondta a szálloda nevét, ahol Diane szobát foglalt, kinyitotta neki a hátsó ajtót, berakta a bőröndjét a csomagtartóba, és elindultak. Elhagyták a repülőtér parkolóját, majd egy lámpánál jobbra ráfordultak egy főútra. Gyér volt a forgalom, csak előttük a város felé haladó autók hátsó lámpáját lehetett látni, a szembesávban nagyritkán húzott el mellettük egy-egy jármű. Felélénkült a férfi, miután meg-megakadva, szavakat keresve elkezdett angol mondatát Jonathan Baker segíteni akarva rajta magyarul szakította félbe. Megkönnyebülve kérdezte, nem zavarja-e, ha dohányzik, jóváhagyó válaszára cigarettát vett elő, rágyújtott, és tenyéryire letekerte maga mellett az ablakot. Hűvös, esőszagú levegő tört be autóba. A férfi a munkájáról faggatta, dicsérte a nyelvtudását, érdeklődött, hol és miért tanulta meg, érezhetően meglepődött rajta, hogy először jár Budapesten, gyorsan, a foglalkozásához hozzátartozó rutinnal sorolta el, hová érdemes menni, mi az, amit mindenképpen meg kell néznie, és ha szórakozni támadna kedve, mely helyekben nem fog biztosan csalódní. Elmaradt mögöttük a repülőtér erős reflektorok fehér fényében fürdő, magas drótkerítéssel határolt területe, jobb oldalon növendék erdő futott el mellettük, a balon földszintes házak, közöttük az utcákban halovány lámpák világítottak, mint nagyranőtt, dermedt, páraaurát növesztett szentjánosbogarak.

– Még mindig tartanak tőle – jelentette ki a sofőr, mikor kiderült, Jonathan Baker anyja a forradalom után emigrált, és 1957-ben került Amerikába. – Évtizedeken keresztül csak otthon meg baráti társaságban lehetett beszélni róla. Mostanában elő-előkerül, és érezhető – már elnézést a kifejezésért –, hogy összeszorul miatta a seggük.

Egy felüljárón haladtak át, utána az erdőt házak váltották fel, ipari épületek maradtak el mellettük, jobbra a távolban három egymáshoz közeli kéményt övező, piros lámpákból álló koszorúk világítottak az éjszakában. Időnként cirpegő hangokat adott az autó rádiója, majd megszólalt a diszpécser, címeket diktált, kéréseket tolmácsolt és utasításokat adott. Jonathan Baker fészkelődött, próbált viselhető testhelyzetet találni a kényelmetlen ülésen, kinyújtani elgémberedett lábát, már amennyire a szűk utastér lehetővé tette. Hallgatta a megeredt nyelvű sofőrt.

– Nem egészen egy évvel a forradalom előtt kerültem fel Pestre. Tizenhat éves voltam. Tudja, a faluban, ahol felnöttem, nem volt semmi, csak a téész, abban dolgoztak az emberek. Aki mást akart, annak el kellett mennie valamelyik városba, jártak az emberek Mátészalkára, Nyíregyházára, Miskolcra, Leninvárosba, a legtöbben ide. Nekem a nagybátyám a Csöszernél dolgozott, felhozott magával, egyszerűbb volt úgy, mintha egyedül kellett volna belevágnom, nem is tudom, mihez kezdek egyébként, villamost is akkor láttam először életemben. Segédmunkás lettem, estin fejeztem be az iskolát, utána megszereztem a lakatos bizonyítványt. Emlékszem, a munkásszállás ebédlőjében mondta valaki, hogy az ÁVO a népet lövi a rádiónál. Ha nem akart az ember kocsmába menni, ott ütötte el esténként az időt sakkal, kártyával, beszélgetéssel. Néhányan felpattantak és nekiindultak. Mentem volna velük én is, de a nagybátyám nem engedett, azt mondta, anyád szíjat hasítana a hátamból, ha történne veled valami, úgyhogy dülva-fülva, de maradtam. Utólag azt mondom, igazza volt, ki tudja, mi történt volna, lehet, ha akkor nem tart vissza, ma nem beszél-

getnének itt. Azok közül, akik akkor odamentek, lehettek tán tucatnyian vagy még többen, hárommal találkoztam később a munkásszálláson, a többiek odavesztek vagy később börtönbe zárták őket, egyet, egy huszonnégy éves, fekete, göndör hajú, Nyírcsahojba való hegesztő fiút fel is akasztottak. Amikor megállt az élet a harcok miatt, hazautaztunk. A faluban mintha mi sem történt volna, szinte semmit sem tudtak róla, mi zajlik a világban, mi mondtuk el, hogy Pesten kitört a forradalom, haza akarják zavarni az oroszokat. Egy Jancsó László nevű férfi felállt a kocsmá előtt a vas biciklitartó tetejére és az öreg ecetfába kapaszkodva elszavalta a Nemzeti dalt. Rá is ragadt, később Talpra magyarnak nevezték. November végén pufajkások jöttek, felhívták a tanácsházára, és agyba-főbe verték. Sose heverte ki egészen, ha valamit nagyon gyorsan akart mondani, mindig dadogni kezdett, és olyankor furcsán rán-gatódzott neki a feje is.

Emelkedett az út, egy hosszú balkanyar után emeletnyi magasságban vitt, szét-ágazó, fénylő vasúti sínpárok fölött, látta a szemaforok vörösén és zölden világító lámpáit, elsuhan mellettük az állomásépület teteje, utána három gyűrűben vörös, villogó lámpasorral övezett adótorony tűnt fel, a magassága nagyjából felénél kör-berakott antennatányérok alkotta kiszélesedéssel úgy nézett ki, mint egy karcsú mi-naret az erkélyével, ahonnan a múzezin szólítja imára a hívőket. A felüljárót elhagyva egy alacsony panelházak között futó, széles, kétszer háromsávós útra értek, ezen intette le őket a rendőr.

– Nem tudom, mi van itt máma – mondta a sofőr, miközben visszkapott iratait a kesztyűtartóba dobta, feltekerte az ablakot, és elindult. – Tudja, a taxikat nem szokták megállítani, délután kettőkor kezdtem el a munkát, és már harmadszor me-szelnek le. Lehet, hogy keresnek valakit vagy Gorbacsovot várják titokban.

A fáradtság, a meleg és az autó mozgása elálmósította Jonathan Bakert, időnként azon kapta magát, alig bírja nyitva tartani a szemét. Hallotta a sofőr távolinak tetsző szavait, ha kérdezte, röviden válaszolt is neki, de igazából nem volt jelen a beszél-gezésben. Nézte az ablakon át a megsűrűsödő, az eső nyomait viselő várost, az egymáshoz tapadó házakat, a járdán itt-ott lépkedő embereket, az anyjára gondolt, az arcát látta maga előtt, megkeményedett vonásait, ahogy összeszorított szájjal nézett maga elé azon a régi estén a nappaliban, miután kurtán-furcsán véget vetett az ő tervezett ideutazásáról kezdett beszélgetésüknek. Elmosolyodott. A sors különös, kaján fin-torának tűnt most, hogy egy taxiban ül Budapesten, úton egy szálloda felé, s ezt végeredményben neki köszönheti, miközben egész életében mérhetetlen szívóssággal igyekezett távol tartani tőle. Eszébe jutott Zólyomi Bálint. Az eltelt évek alatti le-vélváltásaikban többször szóba hozta az utazását. Nem mondta el neki akkor a meg-híúsulás valódi okát, váratlanul előállt családi problémára hivatkozott, és később is figyelt rá, hogy hihető, de kellően homályos indokát találja a halogatásnak. Amikor január végén elhatározta magát, levélben tudatta vele tavaszra tervezett indulását. Válaszából, amely egy nagyalakú, vaskos borítékban érkezett, és a levele mellett egy „A sámánizmus” címet viselő, száznál több oldalas sűrűn gépelt oldalnyi kéziratot is tar-talmazott, nem lehetett nem felfedezni a kételkedést. „Jó lenne. Majd meglátjuk...

Hívj fel, ha ideértél!” – írta, és Jonathan Bakert, noha tudta, abszolút igaza van, mégis bosszantotta a hitetlenkedése, s mintha megfelelő válasz lenne rá, úgy döntött, komolyan veszi az általa írottakat, meglepi, legközelebb akkor keresi, ha már Budapesten lesz. Diane megmosolyogta a truccolását, és vele ellentétben, aki gyorsan elfeledkezett róla, az asszony észben tartotta, hetekkel később, az indulás időpontjának véglegesítését követően újra előhozta, rábeszélte egy következő levélre, mondván, nem ártana legalább azt megtudnia, ott lesz-e egyáltalán abban az időben, hogy utazásának legalább ebből a szempontból legyen értelme.

Véget ért az út, amelyiken a repülőtérrel addig haladtak, egy közlekedési lámpa előtt állt a taxi egy tér torkolatában, túloldalát építkezés drótkerítés zárta le, mögötte két keskeny, csupasz ablaknyílásokkal teli betonépület magasodott, mint két, lőrészekkel teli szürke erődítmény, a mellettük álló daruk esőtől nedves, az utcai lámpák fényében meg-megcsillanó rácsos oszlopaival, egymás felé fordított gémmükkel, lelógó futómacskáikkal és a mögöttük nyíló utca épületein világító fényreklámok különféle típusú betűivel egy Marinetti-mű színes, térbeli megvalósulásának hatottak.

– Muszáj kerülnünk – jelentette ki a sofőr –, ezt itt már évek óta építik, lehet, hogy elérem a nyugdíjat, mire befejezik.

Szűk, néptelen, néhol sötétbe boruló utcákon kanyarogtak, a férfi időnként mintha elveszítette volna a türelmét, rátaposott a gázra, az autó megnyikorduló kerekkel, hangosan robogott a karnyújtásnyinak tetsző távolságra lévő régi házak mellett, sziszegő hangot keverve a menetzajba tócsákon gázolt át, a járdára fröccsenő, néhol a falat is elérő cseppekké tépte egykedvűen pihenő vizüket, hogy aztán erőteljes fékezés után forduljon jobbra vagy balra, vagy álljon meg egy közlekedési lámpa előtt. Meg kellett kapaszkodnia az ablak fölötti fogantyúban, hogy ne dőljön el az ülésen.

Miután az autó megállt a szálloda bejárata előtti hosszán kiugró, lapos, süllyesztett lámpákkal teli előtető mellett, amely alatt dézsába ültetett tuják sora között leterített vörös szőnyeg vezetett az üvegajtóig, a sofőr kivette a bőröndjét a csomagtartóból, elindult vele Jonathan Baker felé, de még mielőtt odaért volna, mellettük termett a londiner. A fáradtság ellenére is érzékelte a két férfi néma egymásnak feszülését. A londiner határozott mozdulattal elvette a bőröndöt a sofőrtől, a férfi megállt, behúzta kissé a nyakát, arcán tanácstalanság látszott, mintha késztetés és tartás viaskodna benne, s nem tudná eldönteni, melyiknek engedelmeskedjen, aztán a másik szúrós tekintetétől kísérvé mégis előrelépett, kezét nyújtott, és adott neki egy névjegyet, azzal, hogy hívja bármikor, örömmel áll a rendelkezésére.

– Hogy utaztál? – kérdezte Diane távoli, helyenként recsegés torzította hangon, amikor a londiner távozása után a szobájában az ágyra roskadva felhívta.

– Borzalmasan. Viharba kerültünk, késve indult a csatlakozó járat. Olyan, mintha leszedáltak és bedobtak volna egy mosógépbe. Sajog mindenem.

– És milyen érzés ott lenni?

– Semmilyen – mondta Jonathan Baker, felkelt az ágyról, a telefonkészüléket a kezében tartva az ablakhoz lépett, és kinézett az éjszakába. – Itt állok az ablaknál, előttem lent folyik a Duna, szemben hegyek és a város kilágítva. Szép. Sokszor el-

képzeltém, most mégsem érzek semmit. Mintha lenyeltem volna a Mojave sivatagot, és nem lenne bennem más, csak por, nehéz kövek meg félig elszáradt kaktuszok.

– Érdekes falat lehet, ha elképzelem. Pihenj, jobb lesz.

– És te?

– Én jól vagyok, sőt egyre jobban. Délután átjött Helen, elmentünk fodrászhoz meg kozmetikushoz, bevásároltunk, utána egy üveg Chianti mellett kitérgettünk mindent. Már csak néhány korty van belőle. Készülünk, hogy nekiindulunk bulizni.

Jonathan Baker az órájára nézett, még az otthoni időt mutatta, fél nyolc múlt rajta néhány perccel.

– Azért óvatosan, ne düljätök fel az egész várost – mondta atyáskodóra igazított hangon –, messze vagyok, nem tudom letenni értetek az óvadékok.

– Dehogy... Tudod, a rendes lányok korán lefeksznek, hogy időben hazaérjenek – az asszony szavai távolinak tündek, de így is kihallotta belőlük az évődést, látta maga előtt az arcát, a hamiskásan csillanó szemét, alig észrevehető mosolyra húzódo ajkát. – Bocs, lehet, hogy összekevertem valamit – mondta immáron nevetve néhány pillanatnyi hatásszünet után, majd komolyra váltott. – Vacsorázni készülünk a Bottinoban, Helen kilenc órára foglalt asztalt, mondtam neki, találhatunk jót közelebb is, vagy összeüthetünk valamit itthon, de nem lehetett lebeszélni róla, ismered. Kijelentette, ez a mi esténk és kész, adjuk meg a módját, különben is hónapok óta hanyagolom, ha továbbra is kifogásokat keresek, azt fogja hinni, hogy le akarom rázni.

Diane barátnője, Helen Carpentier stramm nő volt. Okos, csinos és határozott. Nyelvi művészetet tanított a Thornton Donovan Schoolban, egy magániskolában New Rochelle-ben. A louisiani Houmában nőtt fel, ahogy mindig jellemezte, egy párás, álmos és lapos kisvárosban, dédszülei francia bevándorlók voltak. New Orleansban, a Tulane Egyetemen tanult esztétikát és angol irodalmat. Még az egyetem alatt férjhez ment az egyik csoporttársához, mire végeztek, el is váltak, utána egy Daniel Ludocerszkij nevű orosz-zsidó festővel élt együtt, vele költözött New Yorkba, az ő révén ismerkedett meg Diane-nel, pár évvel később szakítottak, a festő Mexikóba költözött, a maja művészet termékenyítő univerzalitását akarta tanulmányozni, megérteni és beépíteni a munkáiba, Helen maradt. Jonathan Baker kedvelte, bizonyos vonásaiban az anyjára emlékeztette, meg azokra a nyitott, állhatatos és kemény nőkre, akikről, ha az ember a felszín alá néz, mindig kiderül, szerepük, miként a látványos hidak szekezetében a kevés figyelmet kapó kábeleknek, meghatározó volt egy-egy kornak és életmódnak a fenntartásában és alakításában, s valódi megértésük is csak velük együtt lehetséges. Órákon át tudtak késhegyig menően vitatkozni a legkülönbözőbb dolgokról.

– Lehet, hogy jobb lenne nekem is ott lenni... – szakadt ki a tétova mondat Jonathan Bakerből.

– Csak a fáradtság beszél belőled. Ha itt lennél, oda vágynál.

– Oké, igazad van. Mulassatok jól és vigyázzatok magatokra! Holnap este hívlak.

– Aludj, pihend ki magad! – mondta Diane és letette a telefont.

Nem volt sem kedve, sem ereje nekikezdeni a kipakoláshoz. Előkereste a bőröndből a tisztálkodószeres neszeszert, letusolt, fogat mosott, és végigdőlt az ágyon.

Feküdt Jonathan Baker, harmincéves antropológus, a sámánkultúra fiatal kora dacára elismert kutatója, tanársegéd a budapesti Duna Intercontinental szálloda negyedik emeletén, a 427-es számot viselő, Dunára néző szobájában, teste kőként elnehezdedve süllyedt bele a matracba, lábában mintha orientációját veszített hangyakolónia futkározott volna fel-le. Nézte a plafont, az ablakon át az egybefüggő, tömör sötétséget, nem tudta eldönteni, hol húzódik a horizont, s hogy a távolban vibráló apró fénypontok a felhők között láthatóvá váló csillagok vagy mesterséges fényforrások valahol. Hiába várta, a máskor könnyen jövő alvás sehogyan sem akart megérkezni, el-elpilledt, ereszkedni kezdett, akár a vízbe alábukó, az álom elmosódó képeket felvillantó, körbeölelő, súlyt eloldó, puha közegébe, ám valami mindig visszarántotta. Egy idő után megunt, felkapcsolta az ágy melletti éjjeli lámpát, elővette a táskájából a Doctorow-könyvet, de túl fáradt volt az olvasáshoz, össze-összefolytak előtte a betűk vagy azon kapta magát, hogy miközben a szemével halad előre a szövegben, semmit sem fog fel belőle. Világosodni kezdett már, mire elaludt. Apjával kaptattak felfelé egy meredélyen. Nyár volt, apja tejeskávébarna rövidnadrágot és ugyanolyan színű, a sok telepakolt zsebtől vaskos mellényt viselt, alatta bő fehér pólót, lábán a kopott, barna bakancsa, amelyet horgászatokra meg kirándulásokra húzott fel, fején széles, egyenes karimájú, az amishokéra hasonlító szalmakalap. Valahol Utahban lehettek, legalábbis erre utalt a lábuk alatt porzó hennavörös föld és a szétszórtan növo, méregzöld, apró ág-bogasztüskés, hallhatóan sóhajtozó cserjék. „Mozdulj meg, anyád vár ránk!” mondta az apja, majd kilépett, és négy-öt méterre távolodva haladt előtte, hátára kétenyérnyi, amőbára emlékeztető foltot rajzolt a szöveten átütő izzadtság. Perzselt a magasan álló Nap, homlokáról folyt a verejték, szemöldöke időlegesen útját állta, majd amikor cseppjei átjutottak rajta, a szemébe csorogtak, vállát lehúzta a hátizsák, lapos léptei nyomán bakancsa körül kavargott a felvert, vörhenyes homok. Felérve egy fensíkra jutottak, ahol egy elhanyagolt, gyomfelverte aszfaltút futott át a sivatagi tájon, a szemhatáron magasodó, földbe mélyedő pörölyre hasonlító, vörös hegyek felé, a sávokat elválasztó sárga szaggatott vonalak lekoptak, néhol maradt meg belőlük mutatóban, meg az egykori helyükön sötétebb aszfalt őrizte az emléküket. Itt már alkonyodott, a rézsút érkező napsugarak éles árnyékot növesztettek a földhöz lapuló cserjéknek, tükröződve csillogtattak meg valamit a távolban. Elég sokáig tartott, míg odaért az elhagyatott Casey's benzinkúthoz, a mögötte álló üzlet betört és éppen maradt ablakai verték vissza a fényt. Közel-távol nem látszott másik épület. A két kútoszlop rozsdás volt, egyikről a borítólemez egy része is hiányzott, látszottak a csövek, amelyeken valamikor a benzin érkezett a föld alatti tartályokból, körülöttük a betonra vastag porréteg telepedett, itt-ott tüskés gyomok nőttek belőle. Az épület tetején rozsdásan feszített a vállalat emblémájában is szereplő szélkakas, a fal deszkáin felpattogzott a hajdan fehér, mára szürkült-sárgult festék, nagy területeken letöredezett, lekopott, mintha csiszolópapírral ment volna át rajta az idő. Apja a szárny nélkül ásító ajtónyílás előtt ült csapzottan a három fokból álló lépcsőn, kalapja a térdén pihent. „Azt hittem, sose érsz ide, mondtam, hogy sietnünk kell”, szólalt meg szemrehányóan, mikor közel ért hozzá, majd feltápászkodott, és elindult be az ajtón a sötétségbe. Követte. Hosszú félhomályos fo-

lyosón haladtak, a padlót törmelék, por borította, üres papír- és konzerves dobozok, műanyagflakonok heverték szanaszét, üvegcserepek roppantak a talpuk alatt. Belépett a jobb oldalon sorban ásitó ajtónyílások egyikén. Hajdani mosdóhelyiségbe jutott. Vastagon ült a vörös homok a fal hámlani indult burkolának egykor fehér csempéin, a fekete és fehér lapokkal sakktáblaszerűen lerakott, hiányos és töredezett padlón, a csapnélküli kagylókon. Nem volt meg mindegyik, a hiányzók helyén kitépelt csavarok nyomában maradó lyukak és csöcsönkok látszottak. A bejáratnál szemközti falon középtájt, valamivel szemmagasság fölött ottmaradt egy felrajszögezett, megfakult Playboy-címlap. Oldalról fényképezett meztelen, lapockájáig érő tollcsokorral díszített szalmakalapot viselő, a kamerába néző nő állt rajta egy padlásszobában, ovális tükör előtt, harisnyás jobb lábával egy nyitott ládán térdelve, kezében tollboáival, ami sejtelenesen fedte el a tükörben kirajzolódó testének nagy részét. Foltokban lepattogzott festéku zuhanytálcát látott a sarokban. Eldugulhatott, mert kétujjni víz állt benne, domborzati térképnek is beillő képződménnyé rendezte az alján összegyűlt homokot. Ahogy nézegette, érezte, csiklandozza valami az ajkát. Odanyúlt, egy hajszál vége került a kezébe. Addig észre sem vette, hogy a szájában van. Végét az ujjára tekerte és húzni kezdte. Megfeszült a nyelve alatt, vége a torkáig ért, lassan siklott az ínyén. Amikor végül kihúzta, egy valószerűtlenül hosszú, hullámos szőke hajszálat tartott a kezében. Beledobta a zuhanytálcába. Gyűrűkbe csavarodva úszott a víz tetején. Nem múlt el a csiklandás az ajkáról, sőt körben mindenütt birizgálta, és belül a szájüregében is érezte, hogy tele van hajjal. Markoló mozdulattal fogta össze a végüket és húzta kifelé. Öklendezések közepette szabadult meg egy kisujj-vastagságú fekete tincstől. De nem volt vége, néhány szál még maradt. Amikor ezeket megfeszítette, olyan volt, mintha belül a szájpadlásához meg az ínyéhez forrott volna a végük, szűrő fájdalmat érzett, közben a tálca vizének felszínén apró kúpok jelentek meg, mintha a hajszálak nemcsak a bőrével, a vízzel is összeköttetésben lennének. Ha lazított a feszítésen, a felszín elsimult, ha meghúzta a hajszálakat, újra megjelentek a kitéüremkedések. „Ne szórakozz már! Tényleg nincs erre időnk”, hallotta maga mögött apja szemrehányó hangját. Egy határozott mozdulattal kitépte őket. Vér buggyant a vízben a kúpok helyén, érezte a nyelvén az ízét. Követte apját a folyosón. A végén csukott ajtó állta útjukat, apja csavarhúzóét vett elő a zsebéből, babrált valamit a zárral, aztán kinyitotta. Bloomfield határába léptek át, a Lake Fisher mellett, a Izaak Walton League épületével szemben az erdőbe, napsütéses, meleg délutánba. A tó fölött néhánytíz méteres magasságban egy hatalmas, acélszürke Zeppelin léghajó lebegett méltóságtelesen, oldalára nagy nyomtatott, fekete betűkkel, magyar nyelven a „Ruszkik haza!” feliratot festették. Népes grillpartit találtak a parton, ott voltak Greenék, McKay-ék – papa, mama és a három kamaszodó gyerek –, a kilencedikes Laura Eatkins, az ügyvéd Mr. Rosenberg, kezében szivarral, a budapesti taxisofőr, Helen Carpentier és a festő Daniel Ludocerszkij, egyetemi kollégái, Jo-Anne Kazimiersky, Rebecca Waltrough és Stephen Barten, Zólyomi Bálint eltávolodva a többiektől elmélyülten beszélgetett Michael Hannerrel. Nem messze mögöttük, közel a parthoz tucatnyi egyedből álló bölénycsorda legelészett békésen. Az égő fa füstjét és a süllő hús illatát messziről érezn

lehetett, Bruce Springsteen Born to Run című száma szólt hangosan. Integgettek, amikor látták őt és az apját közeledni az úton, el is indult feléjük, de apja utánalépett, megfogta a vállát, „Nincs erre időnk, sietnünk kell”, mondta, felemelte a kezét és a távolba mutatott. A hídon túl, a 63-as úton sötétzöld tankok menetoszlopa tartott a város felé, az első a Grace Pointe Nazarénus Templomnál járt, felettük vetési varjak tömege kavargott alakváltó fekete felhőként. Továbbindultak. Hamar a város első házaihoz értek, mintha kiesett volna az emlékezetéből az út, vagy egy szempillantás alatt tették volna meg. Ahogy haladtak előre, változott a város, eltűntek a széles, szellős, fák övezte utcák, egy romos nagyvárosban kerültek, az útra omlott téglahalmok és feketére üszkösödött épülettorzók közé. Metsző szél fújt, verejték átitatta pólója jeges borogatásként feszült rá, a levegőben hópelyhek kavargtak. Volt ahol felismert brooklyni utcarészleteket, házakat, házmaradványokat, de néhány lépés után elbizonytalanodott, olyan érzés vett rajta erőt, hogy sosem látott, ismeretlen helyen jár. Apja határozottan lépkedett, úgy tűnt, pontosan tudja, hova kell menniük. Három sarok után beléptek egy félig leomlott tűzfalú, földszintes ház kapuján. Az apró udvar közepén öt vérbefagyott halott férfi feküdt, arcukon és ruhájukon vékony, áttetsző fátyollá álltak össze a hópelyhek, hátul egy téglarakáson az anyja ült fiatalon, fekete rélikabátban. „Hála Istennek, hogy végre megjöttetek”, mondta, és elindult feléjük. Napfény töltötte be a szobát, amikor Jonathan Baker felébredt.

*

– Most már értem – mondta Zólyomi Bálint, miután hosszú másodpercekig nézett hol rá, hol maga elé, látszott az arcán, a hallottak, amelyekből évek elmúltával megérthette Jonathan Baker addig nehezen magyarázható viselkedésének okait, nemcsak meglepték, meg is indították.

A szálloda teraszán ültek, az alumíniumkorlát alatti teret falként lezáró dohánybarna, áttetsző plexithez tolt csontszínű abrosszal letakart fémasztalnál, egy kinyitott, bíborszínű napernyő alatt.

Későn kelt Jonathan Baker harmincéves antropológus, a sámánkultúra fiatal kora dacára elismert kutatója, tanársegéd; amikor tíz óra után kinyitotta a szemét, kellett néhány pillanat, hogy a plafont nézve tudatosuljon benne, hol van voltaképpen. Fájt a feje, nem nagyon, tompán és szétterülően, mintha valami feszült volna az egész homloka mögött. A fürdőszobai tükörben, az ébredés utáni pohár vizet kortyolva, miközben még az álom fakuló, kusza képei peregtek benne, nyüzögtnak látta az arcát. Amikor visszalépett a délelőtti napfényvel megtelt, elegáns, paszterszínek uralta szobába és szétnézett, átfutott rajta, alig hagyott benne nyomot a jelenléte. Miután érkezés és a Diane-nel folytatott telefonbeszélgetés után nem pakolt ki, bőröndje az ágy végénél feküdt, rajta ledobált ruhadarabjai, mellette a cipője és a zoknijai, az éjjeli szekrényen a Doctorow-könyv, előtte padlón a válltáskája. Ha felöltözne, megigazítaná a feje nyomát őrző párnát, a meggyűrődött lepedőt, a felhajtott paplant meg rajta a szálloda hímezett címerét viselő dohánybarna ágytakarót, és kísétálna, lehet, észre se venné senki,

hogy itt aludt. Nem volt új neki a kívülállásnak ez az érzete, mindig eltöltötte, amikor ismeretlen, távoli helyre érkezett meg, óvatosság, tartás és tétovaság keverékeként lehetett a legjobban leírni, amely úgy vette körbe és feszült közé a környezet közé, mint a sejt burka, hogy aztán lassabban-gyorsabban vékonyodjon, mielőtt végül elenyészett és szabadjára engedte. Most mégis meglepte, nem a szimptomái, hanem a jelenléte, azt hitte, ezúttal elkerüli. Soha nem várt még utat jobban ennél, s bár mind-egyiken hajtott a kíváncsiság, a megismerés iránti nem csillapodó vágy, ennek fókuszában most önmaga állt, saját története időben elrejtett szálainak kibogozására készült, érthető hát, ha azt hitte, ez a hely ellenerő nélkül vonzza majd magába, nem utolsósorban azért, mert az eltelt hónapok alatt összeolvasottak alapján úgy hitte, valamennyire ismeri, nem idegenként érzékelte ide. Az ablakhoz ment, nézte a lent fodrozódó, a délelőtti napfényben csillámló, szalmára emlékeztető színű Dunát, szélesebb volt, mint amilyennek elképzelte, a parton kikötött, meg-megmozduló hajókat, a jobbra lévő hajóállomás mólójától szélesen örvénylő, tajtékos nyomot hagyva kőhajításnyira eltávolodottat, a zömök Lánchidat, szemben a hegyoldal eklektikusan egymás mellé ragasztott házait és a tetőn elterülő, impozáns, oszlopos-timpanonos, türkizre oxidálódott tetejű, kupolás épületegyüttest, távolinak és személytelennek érezte, mintha egy néma ismeretterjesztő film fixált kamerájú felvételét látná egy képernyőn. Felöltözött, egy pillanatig tűnődött, kipakoljon-e, de úgy döntött, ráér, ha megitta a reggeli kávéját.

Pipázva a szálloda bárjában, a gőzölgő csésze mellett, belenézett a sarokban lévő asztalról találomra elvett, Magyar Nemzet című újságba. Az amerikai–orosz kapcsolatokról szóló cikkekből álló összeállítás foglalta el a címodalt; tudósítás Shultz külügyminiszter moszkvai tárgyalásairól meg Reagannek a májusban esedékes a szovjet fővárosban rendezett Gorbacsovval való csúcstalálkozóra készülve Springfieldben a World Affairs Council előtt elmondott beszédéről, amelyben a két ország kapcsolatát értékelte, erről szólt a vezércikk is. Jonathan Baker követte a híreket, tisztában volt a világ átalakulásával, a Szovjetunióban Gorbacsov hatalomra jutása óta végbe-menő változásokkal, időnként szenvedélyes vitába is bonyolódott miatta, de azért túlzás lett volna azt állítani, életében túl nagy teret foglalt volna el a politika. A köz-állapotokhoz felelősen viszonyuló állampolgár hozzáállása volt az övé, nem több és nem kevesebb. Négyévente részt vett a választáson, a demokrata jelöltre szavazott, legutóbb Mondale-re, de őt Reagan még Jimmy Carternél is jobban megverte. Akkor már nem élt az anyja sem, elmaradt menetrendszerű vitájuk. Szülei a tágabb baráti és ismerősi körökkel együtt megingathatatlan republikánus szavazók voltak. Közben a friss kávé szagával keveredő, a komótosan meg-megszívott, görbe Savinelli Dry bent pipából felszálló füst édeskés-puha illatától körbeölelve szeme végigfutott egy Kádár János és a magyar szellemi élet képviselőinek találkozájáról szóló hosszú cikk sorain, gondolatai máshol jártak, eszébe jutott a hangosra sikerült este, amelyen kiderült, a világról vallott, szüleitől eltérő véleménye a szavakon túl az esedékes elnökválasztáson szavazatban is kifejezésre jut majd. Nyár vége volt, augusztus utolsó szombatja, bő egy héttel később kellett visszautaznia az egyetemre. Négy nappal előbb érkezett haza, két és fél hetet töltött Montanában, a csoporttársa, Lionel Mad-

dow családjának ranchán, Plainstól nem messze, a Clark Fork folyó mellett. A teraszon vacsoráztak, anyja cinkét készített pergelt káposztával; a gyermekkorából hozott maréknyi közül az egyik volt ez a krumplipürére hasonlító étel, ebbe nem kellett vaj, a krumplit a fűszeres főzőlevébe törte és lisztet tett bele sűríteni, utána a pirospaprikás-borsos zsírban párolt savanyú káposztával váltott rétegekben rakta egy lábasba, majd a sütőbe tette fél órára, hogy egybesüljenek és az ízük összeérjen. Apja és ő is nagyon szerette. Degeszre ette magát, elpilledve ült az asztalnál. A meleg este az udvaron nyíló fehér, sárga és céklabíbor virágú loncok selymes illatával telt meg. Nem emlékezett már, hogyan kezdődött a vitájuk, apja megfontolt mondatai idéződtek fel benne, szelíd érvelése, ahogy szája sarkában egy keserédes félmosollyal mondta, „A nagyvároson kívül is van egy világ, abban is van jószág és érték.”, „Nem szakíthatja el minden gyökerét az ember, fiam.”, anyja megkeményedő arca, kimért, szentencia-szerű megjegyzései és közvetései, „Az Isten óvjon az olyan emberektől, akik úgy gondolják, mindenkinél jobban tudják, mi a jó mindenkinek.”, „Fogalmad sincs róla, hova vezethet ez.”, „Jó dolgokban azt sem tudjátok, mit csináljatok.” Elhangzott belőlük jónéhány, amelyekkel vehemenciában és hangerőben egyre feljebb strófolta az ő szabadságról, elfogadásról, a világ változásának elkerülhetetlenségéről és jószágáról szóló, sűrűn megszakadó monológját, ami innen visszanezve naivan tiszta manifesztumnak tűnt, de a lényegét tekintve azóta sem gondolta másképp. Mosolyt csalt arcára az emlék, a régről benne maradt, elsőre ellentmondásosnak tűnő érzés, hogy ott és akkor is pontosan értette szülei érveit, hovatovább legtöbbjük igazát el is fogadta magában, mégis vitakozott, mert merevnek érezte, bezáródásnak és elutasításnak, kényelmesnek, tétlen és terméketlen szembefeszülésnek az idővel, olyan védekezésnek, amely annak okozza a legnagyobb kárt, amit óvni akar. Míg ő kifelé nézett, ők befelé tekintettek; ő megismerendőt, lehetőségeket nyújtót látott a világban és változásaiban, akár szörfösök az egy szál deszkán meglovagolandó hullámokban, ők éppen attól igyekeztek védeni a magukat. A nélkülük eltelt évek alatt mondataik immáron a változás lehetősége nélkül megsúlyosodtak, afféle testamentumként foglaltak helyet az időben, akár a tengerparti homokban a villámcsapások nyomán megolvadó kvarckristályokból képződő üvegtömbök, közelebb került hozzájuk, s miközben tudta, egyik álláspont sem lehet igaz önmagában, sok tényező együttes hatásának eredménye, ki, mikor, hol van a kettő között, egyre jobban értette a mögöttük munkáló érzéseket, átélte már, miként fordul befelé az ember és ébred fel benne az önkéntelen védekező reflex, ha a körvonalak nélküli élete megtalálja a kontúrjait. Reagent ennek ellenére sem szerette, ha látta a tévében vagy hallotta a rádióban, sokszor gondolta, az elnökséget pont úgy csak egy szerepnek tekinti, ahogy a hajdani filmjei figuráinak a megszemélyesítését, ha szóba került, érvek garmadáját tudta felsorakoztatni érzéketlenségről árulkodó és hosszú távon sokaknak ártó intézkedéseivel szemben, ám nem tagadhatta sem a gazdasági, sem a világban elért eredményeit, és a nyomában kivívott megbecsülést és bizalmat sem.

Kávét után a szobájából felhívta Zólyomi Bálintot. Az előzetes levélváltások ellenére a férfi érzelhetően meglepődött, amikor meghallotta a hangját, és kiderült,

a városban van. Megbeszélték, hogy egy órára eljön a szállodába. Kipakolt a bőröndjéből a szekrénybe és letusolt. Gondolta, megreggelizik, aztán a fennmaradó egy-másfél órában sétál egyet a környéken.

Csalóka idő volt; a hétágra sütő nap kigomboltatta Jonathan Bakerrel a zakó formájú, kávébarna Brando Yukon bőrkabátját, ahol a homlokához ért verejtékkal síkosította meg a Manausban, a Rio Negro partján, a Szeplőtelen Fogantatás Katedrális előtt sorakozó utcai árusok egyikétől vett, harangra emlékeztető formájú, a dzsekijével majdnem azonos színű horgászkalapjának belsejében, a karima és a korona találkozásánál körbefutó puha bőrcsikot, de a néha feltámadó szél jéghidegen férközött a ruhája alá, mintha a tél simogatta volna meg borzongatóan, elhagyott, de a szakítást elfogadni nem tudó szeretőként. A Váci utcán lépkedett az Erzsébet-híd irányába.

Indulás előtt bement térképet venni a szálloda ajándékboltjába. Nem lett volna muszáj, csak jární akart egyet a találkozó előtt, az anyja naplójában szereplő címek egyikét sem akarta kapkodva felkeresni, mégis jobbnak látta megvenni, nagyobb biztonságban érezte magát vele. Ki se nyitotta, úgy tette bele a táskájába. Beszédbe elegyedett a filigrán, talán negyvenes éveie elején járó, rézvörösrre festett hajú, rövidre vágott, a melírtól tépett hatást tevő frizurájú, feje tetejére tolva nagy, puncsrózsaszín keretű napszemüveget viselő, fahéjhoz hasonlító világosbarna, mosolygó szemű eladónővel. Ő ajánlotta, hogy kezdje ott az ismerkedést a várossal, miután kiderült számára, először jár Magyarországon. „Én leghamarabb mindenhol az üzleteket nézem meg, higgyen nekem, azok árulnak el legtöbbet egy helyről.” mondta kedvesen nevetve. Jonathan Baker ráhagyta, nem érezte szükségét megosztani vele a vásárlásokhoz fűződő viszonyát, beszélni neki a közben – az esetek döntő többségében – rátörő unalomról és türelmetlenségről, az elpocsékoltnak érzett idő miatt ébredő bosszúságról, előbb a pergő nyelven előadott, antropológiai és szociológiai szempontokat vicces könnyedséggel elegyítő kiselőadását hallgatta végig az áruk, a boltok és a társadalom első ránézésre rejtve maradó valódi viszonyainak összefüggéseiről, közben átfutott rajta, Diane biztosan szórakoztatónak találná és díjazná módfelett, utána a részletes útbaigazítását. Köszönt és elindult kifelé az üzletből, a nő kijött a pult mögül, „Ha nyugati árut akarna venni, nézzen be a Kígyó utcában az Inter-tourist boltba. Nem tudom, meddig marad, egy hét múlva McDonald’s is nyílik, innen nem messze. El sem tudja képzelni, mennyire várja már mindenki”, mondta, és integetett is neki elköszönésképpen.

Sokan sétáltak lassan, meg-megállva a két oldalon sorakozó kirakatok előtt, egy Anna nevű sarki eszpresszó épület elé kitett asztalai mellett több széken ültek, mint ahány üresen állt. Anyja nevét olvasva próbálta elképzelni itt, ezek között a díszletek között, de nem nagyon sikerült, vagy a Paris Matchból kivágott, naplójába ragasztott fotó megőrizte arca tűnt elő benne, mozdulatlanul, némán, szín és kiterjedés nélkül, vagy az általa ismert, a szavai, gesztusai, de a kettő között nem volt semmilyen kapcsolat. Tudta, ő a kötés, a fonal, amely az időn esett hasadás két szélét egymáshoz férceli, ám ez a tudás nem volt több a tények pusztá birtoklásánál. Úgy lépdelt, kerülgetve a bábműszködőket, ahogy múzeumban ödöng az ember a tárlók között, nézi a kiállított tár-

gyakat, a múlt élettelen rekvizitumait, s tisztában van vele ugyan, az ő történetéhez vivő időben egykor jelentőséggel bírtak, semmilyen érzelmi kötődése nincs hozzájuk. Az alacsony, régi házak közötti szűk sétálóutca távol esett a Fifth Avenue bevásárló szakaszától, a négy sávban közlekedő autók melletti széles járdától, égbeszökő épületek alját elfoglaló üzletektől, valahol aközött és a szűk folyosókkal szabdalt, zsúfolt keleti bazárok között helyezkedett el. A második sarokhoz érve megtalálta az eladónó emlegette McDonald's-ot, ahogy benézett a keresztutcába, látta a bejárat feletti kiugró vörös portált az ismerős sárga, ívelt M betűvel, a nagy ablakok csillogó réz keretét, az egyik keresztkeresztben kiírást: „Nyitás: április 29.” A sarki patinás, kopottas sárga ház földszintjét színesen és kifényesítetten elfoglaló étterem két világ furcsa ölelkezéseként hatott, mintha a harsány és vitális fél fonódna rá a fakultában is tiszteletet parancsoló tétlen szépségre. Átvillant rajta, egyszerűbb lenne, ha Diane itt volna vele; az asszony olyan gyorsan és olyan magától értetődő természetességgel viselkedett ismeretlen helyzetekben, foglalt teret puhán, mint a víz, biztosan segítene gyorsan beolvadni itt is, ám szinte ugyanabban a pillanatban felidéződött benne a megkönnyebbülés, amit akkor érzett, amikor kiderült, nem tud vele jönni; neki sosem beszélt róla, de sorsszerűnek tűnt, távoli, a múlt mélyéről érkezett üzenetnek, hogy ezt a visszafelé vezető utat egyedül kell megtennie. Nem sokkal azelőtt, ahol aluljáró vezetett át az utcát keresztező széles, forgalmas út alatt, egy egész tömbnyi épület közepén, a homlokzaton az első emelet magasságában elhelyezkedő szoborcsoport alatti boltíves átjáróval szemközt, bal oldalon rézsút futó, rövid utca nyílt, az volt a Kígyó utca. A sarkán álló, háromszög alaprajzú ház a Flatiron Buildingre emlékeztetett a Fifth Avenue és a Broadway találkozásánál, persze az itteni léptékhez igazodva, szépmívű, az idő mállasztó nyomait viselő homlokzattal. Jonathan Baker befordult az utcába, nem akart semmit venni, a cél nélküli séta megengedte, hogy végignézzék az eladónó említett Intertourist bolt és egy Mézes Mackó nevű espresszó kirakatait, a különböző híradástechnikai eszközöknél, a whiskyk és egyéb italok meg a szendvicsek, sütemények és saláták soránál jobban felkeltette az érdeklődését a pár lépéssel arrébb talált dohánybolt, amelynek bejárat melletti vitrénjében pipákat, dohányokat, öngyújtókat és egyéb dohányzási kellékeket látott.

A keskeny helyiségben otthonos, ismerős-puha dohányillat fogadta. Talán a negyvenes éveinek közepén járó, középhosszú, őszes hajú, kopaszodó, vékony arcú, szakállas, sötét szemüveges férfi állt a pult előtt, szemben a sötétkék köpenyt viselő idősödő eladóval, kicippzárzott, pézsmabarna, prémgallérú repülő bórdzsekiben, fekete bőrnadrágban, sötétlila-barna csíkos ingben, alatta fehér póló nyaka látszott, hosszú láncon csapott téglalap alakú fémlap, a katonaságnál használatos személyi azonosító lógott a nyakában. Mellette a pulton egy fekete Shoen bukósisak pihent, rajta hosszú szárú bőrkesztyű, közte és az eladó között négy-öt pipa. Jonathan Baker nézte a polcok dohánykínálatát meg az üvegpult alatti fiókokban sorakozó pipákat, félszemmel odaodasandított rájuk, hallgatta beszélgetésüket. A férfi felvett egy pipát a pultról, nézegette, akkurátusan, hüvelykujja első percét a fejbe dugva becsülte meg az úrtartalmát, majd a fény felé fordítva vette szemügyre a belsejét, kicsavarta a szárból a csutorát, azt is megnézte, aztán visszatette. „Szeretem, ha van húsa a fejnek, a vékonyfalú pipák gyorsan

átmelegszenek. Volt egyszer egy nagyon szép, görbe egg pipám, félig sima, félig homokfúvott, tudja az a fajta, amelyik mindig visszanez az emberre az asztalról. Nagyon szerettem, vigyáztam is rá, de hiába, vékony volt fala és egy idő után átégett”, mondta, miközben már egy másik pipát vizsgálgatott. Az eladó egyetértőleg bólogatott, aztán megszólalt. „Lehet, hogy volt egy puhább, hibás rész a gyökérben, amit az ellenőrzéskor sem vettem észre. Előfordul. Hozza be, elküldöm a gyárba, meg tudják foltozni. Láttam epoxigyantával javítottat, úgy megcsinálták, hogy észre sem lehetett venni.” „A mulandóság adja az élet és a tárgyak értékét is”, jelentette ki mosolyogva a férfi, kezében újra az először megvizsgált pipát tartotta. „Mindegyik szép, de most ez tetszik a legjobban. Ez a szár meg a rogyasztott fej... Elég nagy is... Egy szó, mint száz, ez egy éldarab”, mondta, hangjában csodálat érződött és büszkeség is, ami vélhetően már a megszerzett tárgy birtoklásából táplálkozott. „Hát nem?”, fordult Jonathan Bakerhez, felé nyújtott kezében a pipát mutatva. Meglepte a kérdés, néhány másodperc után szólalt meg halkán. „De, igen.”, válaszolta, egyet kellett értenie a férfival, az elé tartott billiard típusú egyenes pipa valóban szemrevaló darab volt, négyzet keresztmetszetű, körökörös erezetű szárát meghagyták a bruyere natur, terrakotta felé hajló bézs színében, a homokfúvott fejbe párhuzamos sávok mélyedtek, ami tangóharmonika széthúzott légszekerényére vagy kovácsfújtatóra emlékeztetett. „Látja”, kérdezte a férfi az eladótól. Nem tűnt úgy, hogy szüksége lenne megerősítésre, de láthatóan jól esett neki Jonathan Baker helyeslése. „Ezek a pipák eredetileg holland exportra készültek, néhány darab maradt vissza belőlük Nagykőrösön, azokat kaptuk meg.”, az eladó mindkettejükhöz beszélt. „Isten áldja, aki itthon tartotta őket”, jegyezte meg nevetve a férfi, majd kért még két csomag szárkefét, fizetett, mindent beletett az alkarjára vett bukósisakba, köszönt és kiment a boltból. „Az úr törzsvásárlónk, hetente be szokott nézni, a Népszabadság tipográfusa és karikatúrákat is rajzol, nagy pipás, értékeli a különleges darabokat”, mondta, miután az ajtó becsukódott a férfi mögött, majd egy gondolatnyi szünet után megkérdezte: „Mivel szolgálhatok?” Dohányokról kérdezgette az eladót, a polcokon sorakozók között voltak ismerősek, olyanok, amelyeneket látott vagy amelyenekről hallott, de még sosem kóstolta őket, és voltak teljesen ismeretlenek. Megszokhatta a férfi a hasonló érdeklődést, mert hosszan és ízesen beszélt keverékekről, szőke Virginiáról, vörös Burleyről, édes Cavendishről, ciprusi és szíriai Latakiáról meg ritka Perique-ről. Megkérdezte Jonathan Bakert, milyen dohányt szeret, válaszára, hogy mostanában az édes alaptónusú, de nem túl aromás keverékeket részesíti előnyben, levett a polcról és elé tett a pultra három csomagot, egy zöld színű Amphorát, egy narancssárga és egy fekete alapon vörös feliratú Troostot. Az Amphora ismerős márka volt, igaz ezelőtt csak a barna original blenddel meg piros színű, full aromájával találkozott, a Troostról még csak nem is hallott ezelőtt. Olyan akkurátusan, már-már szeretetteljesnek is mondható hangon írta le az eladó a dohányokat, a keverékek megkomponálójá vagy gyártójá sem tehette volna különbul, Jonathan Baker már a mondandója befejezése előtt eldöntötte, vesz egyet mindháromból. Megkérte, mutasson meg neki két pipát, amelyekkel a várakozás alatt szemezett. Mindkettő szokatlan, érdekes formájú volt; egyik egy lehetlenyi zöld pácot kapott cavalier típusú, a két végén sterlingezüst gyűrűt

viselő, alul fekete ebonitdugóval lezárt szárból úgy nőtt ki oldalra a fej, mintha egy csapott tetejű tojást formázó gyümölcs lett volna, a másik egy vöröses, matt egyenes pipa, rövid csutorája után egy jó ujjnyival a hosszú szár függőlegesen elvékonyodott, fél centi vagy kicsivel vastagabb pengévé alakult, ebből gömbölyödött ki két oldalra a fej, hogy aztán egy szépen ívelt orrban végződjön. Ha oldalról nézte az ember, leginkább hajóra hasonlított, nem kellett nagy képzelőerő meglátni a kirajzolódó dongákat a gyökér párhuzamosan futó erezetében. Amíg forgatta őket a kezében és az eladóval beszélgetett, felillant benne Diane arca, kérdő tekintete, amikor megtudja, újabb darabokkal gyarapodott a kollekciója, aztán ahogy vonásai bosszúnak tettetett kifejezést öltenek, amely pillanatnyi idő után elnéző-mosolygóssá változik; érdeklődéssel, empátiával és egészséges iróniával viszonyult tárgyakkal kapcsolatos mániájához, ritkán tette szóvá, többnyire takarításkor vagy ha keresett valamit és a fiókokat kihúзва szembesült velük, illetve egy-egy friss szerzemény érkeztekor látta rajta a meg nem érintettek értetlenségét egy szenvedéllyel találkozva, igaz, neki sem ártott az asszony kívülállása, megfontoltabbá tette habzsolásszerű vásárlásait, de amikor az eladó megmondta a két pipa árát, mindent mérlegre téve olyan olcsónak találta őket, hogy idiótának érezte volna magát, ha otthagyja bármelyiket is. A sarokig és utána az aluljáróba levezető lépcsőig tartó úton kinyitotta mindhárom csomagot, feltépte a dohányt légmentesen tartó forrasztást, ami ésszerűtlen tett volt, utat nyitott a cseppet sem kívánatos száradásnak, de mint általában, a kíváncsiság és türelmetlenség legyőzte benne a kimért racionalitást, nem tudta megállni, hogy ne szagoljon bele mindegyikbe. A hosszú, bársonyos szálakból összepréselt Amphora édeskés szaga mogyoróra emlékeztetett. A Troostokon narancssárga és fekete alapon ugyanaz az aranyszínnel keretezett kép szerepelt emlékeként a név vastos, fehér körvonalú, vörös betűi fölött; lehetett volna akár egy középkori festmény részlete is, olyan kidolgozott és színgazdag volt. Két férfit ábrázolt egy város főterén. A háttér fakó házainak tipikus németalföldi épületek csipkés, mézeskalácsra hajazó homlokzata volt. A jobb oldali sovány, kócos férfi fejét és két kezét egy kőlapból kiálló kalodába zárták, mögötte behajtott térdel, görnyedten állt, ruhája szakadozott, foltozott, s mintha eredetileg nem is az övé lenne, bőven lötyögött rajta. Szemben vele egy fesztelenül álló ősz hajú, kövér, nevető férfi, fekete kalapot viselt meg piros, sárga ujjú, nagy, fehér gallérú kabátot, domborodó hasán széles, piros selymövet, jobb keze eltűnt a térd alá érő, buggyos barna nadrágjának zsebében, ami térd alatt fehér harisnyában folytatódott fényes fekete, díszes cipőjéig. Bal kezével hosszú szárú tajtékpipa csutoráját nyújtotta a kalodában senyedőnek. Mosolyt csalt Jonathan Baker arcára a kép. „Nem sokat változik a világ”, állapította meg magában. A narancssárga zacskóban lévő fekete, csokoládé és ázott szalma színű szálakat vegyítő dohány illatába a Cavendish édeskés-puha szaga mellett mintha késő őszi gyümölcsöke keveredett volna, az érett naspolyáé, fügéé és kékszilváé. A fekete tartalma sötét volt, mint a salvadori Igreja do Passo kövei, elvértve sem látott benne világos szálakat, szaga sűrű, mély, fűszeres, akár a déli éjszakák, és ódon is egyszerre, amit az olyan nehéz borokon lehet érezni, mint a portói, a sherry vagy a tokaji aszú. Emellett döntött, az aluljáró előtt megtömté az új cavalier pipát, majd átment az úttest alatt a mészkővel borított

folyosón, a pár apró üzlet kirakata előtt, s amikor a másik oldalon a felszínre ért és néhány lépés után megállt a sarki bazaltszürke, a kiírás szerint a Belvárosi Kávéháznak és Galériának helyet adó épület kovácsoltvas kapuja mellett, akkor gyújtotta meg. Át-
ható, a szaga ígérte rafinált ízzel telt meg a szája az első szíváskor, mintha a füsttel az idő ömlött volna el a nyelvén és az ínyén, sokáig őrzött, lekerekített, megérlelt, gondosan kevert aromákkal, s hagyott selymes érzetet a szájpadlásán. Amíg az elszenesedett, felpöndörődő dohányszálakat tömködté le a pipafejbe és gyújtotta meg újra, szétnézett. Látta az Ezsébet-híd enyhén emelkedő pályáját, a két egyszerű, fehér pilont, bal oldalon a járdát határoló fehér korlátot, a híd által eltakart aljú, háttal álló, kéttornyú templom mohás, helyenként megfeketedett, hullámos cseréptetejét és az épület felső részét, félbevágott, csúcsos ablakait, szemben a felhőfoszlányos kék ég alatt a zöld takaróba bújt túloldali hegyet, az itt-ott előbukkanó szürke sziklákat, a híd melletti téren a megállóban egymás mögött álló három szögletes, acélszürke-idigókék buszt, az úttest másik oldalán a ház sarkát követő portált, rajta két irányba a Mátyás Pince feliratot. A pipa beindulása után folytatta az útját.

Más arcot mutatott az utcának ez a szakasza, mint az előbbi. A térkövet felváltotta a sok helyütt repedezett, felhólyagosodott bitumen, a járda mellett autók parkoltak, az út közepén közlekedtek is, a házakon sokkal több látható nyomot hagyott az idő, por és füst sötétítette homlokzatok, hiányos stukkók, málló vakolat foltjai tűntek elé, akadt, ahol lövések okozta sebhelyeket is felfedezett a falakon.

Komótosan, pöfékelve lépkedett Jonathan Baker harmincéves antropológus, a sámánkultúra fiatal kora dacára elismert kutatója, tanársegéd. Az első néhány slukkot követően az íz újdonsága otthonossá keredett, mögötte feltárult a dohány ereje. Meglepte a zsiborgásra hasonlító érzés a nyelvén, a hajdani, már komolynak ítéltető kezdeti próbálkozásai óta nem tapasztalt hasonlót. Tekintete helyhez nem kötött, hűvös letapogatóként futott végig az utcán és meg-megakadt részleteken, egy szeccsiós ház indás kerámiaacsempéin, a második emelet magasságában a falon ülő két bagolyszobron, egy barokk templom szürkés-kék falán, a homlokzat elkoszolódott fehér oszlopdíszein, az ívelt tetejű kazetták megszürkült szobrain, a díszes kapuzat fölöttiben a kiseddel a karján trónoló, arany koronát viselő Madonnán és a lábánál énekelő két apró, pufók angyalon, a falban a lábazat fölött jó darabon felkúszó nedvesség hullámos vonalán, a felhólyagosott és lemállott festék- és vakolatfoltokon, közben még visszhangzott benne a dohánybolti eladóval folytatott beszélgetés, eszébe jutott pipához kötődő első emléke, az öreg Walter Twees, amint kissé hajlott háttal, kopott, zöld munkásruhában, hullámosra gyűrődött, berágott karimájú kalapjában megy a Megyeháza mögött, a Madison utcai üzletek előtt, húzza maga után a szigetelőszalaggal körbetekert-javított kerek bevásárlókocsit, szájában az elmaradhatatlan kukoricapipával, és amikor elhalad mellettük, süteményre emlékeztető édes illatot hagy maga mögött. Afféle csodabogár volt a magas, sovány, meggörbedt hátú, hosszú, ősz hajú és szakállú, napcserzette arcbőrű férfi. Komor tekintetű kívülálló. Két mérföldnyire lakott a várostól, a Wyaconda folyó partján egy ütött-kopott házban. Valahonnan délről, Alabamából vagy Georgiából származott, Európában harcolt az első

világháborúban, volt favágó Washington állam hegyei közt, dokkmunkás Seattleben, éveket töltött tengeri halászhajókon, aztán egy Mississippin közlekedő uszályon. Úgy került a városba, hogy feleségül vette Mary Duchalvyt. Két lányuk született. Egy napon Mary elhagyta, elment egy háztartási gépekkel házaló utazó ügynökkel, magával vitte a gyerekeket is. Walter se maradt sokáig, pár hónapra rá eladta a házat és eltűnt. Évekkel később került elő újra, senki sem értette az okát. Megbeszélte az öreg Eli Hamiltonnal, épített magának egy házat a farmja szélén a folyóparti erdőben, cserébe afféle mindenes lett, javította a gépeket, besegített, amiben kellett. Közben dolgozott Jimmy Reid műhelyében. Volt egy öreg, téglavörös Chevrolet C-10-ese, vezető oldali ajtaját valamikor cserélni kellhetett, de nem festették át, megmaradt tengerzöldnek. Gyerekként tartottak tőle, borzongató történeteket találtak ki róla, mi minden eshet meg a folyóparti kalyibájában, ahogy nőttek, inkább bogaras vénembernek tartották, aki egy-két hetente feltűnt a város központjában, húzta maga után a nyikorgó bevásárlókocsit az autóig. Jonathan Bakerben mély nyomot hagyott, hogy mennyire, akkor tudatosodott benne, amikor a vonzódás és a olvasmányok nyomán fel-felbukkanó gondolattal való kacérkodás után másodév végefelé az egyetemről nem messze az Amsterdam Avenue-n bement egy boltba megvenni az első pipáját és automatikusan nyúlt egy Missouri Meerschaum csutkapipa után. Az élmény kiábrándító volt, a régi szag után várt ízből semmit sem érzett, a füst marta a nyelvét, nemcsak úgy mintha egy felvágott, méregerős, hanem egy felvágott, méregerős és tűzforróra hevített habanero paprikát szopogatott volna, nem is bírta végigszívni, a felénél feladta. Talán elő sem veszi többet a pipát, az egyetem befejezéséig ott marad az íróasztala fiókjában, ha pár hónappal később egy antikváriumban nem akad a kezébe egy apró paperback könyv a pipázásról. Megvette. Mindenféle, a megtöméstől a pipa tisztításán át a pihentetés fontosságáig terjedő praktikus tudnivalók mellett egy helyütt azt olvasta benne, a kipróbálók kezdeti kellemetlen tapasztalata, a nyelvükön érzett csípő-maró-égető érzés azért van, mert az ízlelőbimbókat túlterheli a dohány ereje és intenzív íze, ekkor kell türelem és kitartás, mert két hét után elmúlik, és az állhatatosak előtt kitarul a pipázás semmihez sem hasonlítható világa. Hitte is, nem is, de követve a könyv instrukcióit, gyorsan vett még három pipát, és belekezdett. Tényleg kellett akaraterő és türelem, hogy végigcsinálja, ám a leírtak igaznak bizonyultak, valamikor a második hét közepén tényleg elmúlt a maró érzés, mintha elvágták volna. Most is fel tudta idézni magában az akkori dohány édes, erős cseresznyeízét. S a pipa hozzánőtt és csendes szenvedélye lett, értette Mark Twaint és Simenont meg mindenkit, akik életformának tartották. Nemcsak a föld számtalan, különleges ízének élvezetével ajándékozta meg, de le is lassította, egyszersmind koncentráltabbá tette, mert nem lehetett kapkodva csinálni, ellenben egy átlagos méretű pipa elszívása elég ideig tartott ahhoz, hogy közben el tudjon mélyedni abban, amit olvasott vagy írt.

Közeledve a sarokhoz, az órájára nézett. Néhány perc híján fél egyet mutatott, ideje volt visszaindulni.